

Годишен извештај за владеењето на правото: работата (сé уште) е во тек

Авторка:
Беба Жагар

Скопје, јуни 2024 година

Овој краток документ за политиката го анализира годишниот извештај за владеење на правото, којшто произлегува од европскиот механизам за владеење на правото - годишен циклус наменет да ги идентификува предизвиците и потенцијалните ризици по владеењето на правото и да ги спречи да се трансформираат во прекршување на владеењето на правото.

Европската унија (ЕУ) користи различни алатки за одржување на владеењето на правото во своите земји членки како основна вредност којашто гарантира дека сите луѓе се еднакви пред законот. Тие алатки го сочинуваат пакетот алатки на ЕУ за владеење на правото, којшто содржи збир на превентивни и корективни механизми. Основата за превентивните алатки вклучува известување и дијалог како средство за идентификување и брзо справување со предизвиците на владеењето на правото,¹ кои се структурирани во европскиот механизам за владеење на правото, бодовникот за правосудството во ЕУ и во европскиот семестар и механизмот за соработка и верификација.² Од друга страна, корективните алатки се фокусирани на санкционирање на повредите на владеењето на правото преку изрекување казни и суспендирање на исплатите на средства или правото на глас, со цел да се стави крај на таквите повреди и повторно да се воспостави владеењето на право во земјата. Тие ја вклучуваат постапката во случај на повреда, механизмот за условеност, рамката на владеењето на правото, како и постапката од член 7 од Договорот за ЕУ.³

Што претставува годишниот извештај за владеење на правото?

Првиот годишен извештај за владеењето на правото беше објавен од страна на Европската комисија (ЕК) на 30 септември 2020 година.⁴ Беше изготвен како дел од иницијативите во рамките на Работната програма на ЕК за 2020⁵ и се осврна на релевантните случувања поврзани со владеењето на правото во земјите членки на ЕУ почнувајќи од јануари 2019 г.

1 Maria Skora, "How to Improve the EU's RoL Toolbox" (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2023), <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bruessel/20380.pdf> („Како да се подобри пакетот алатки на ЕУ за владеење на правото“).

2 "RoL Report 2020 - Factsheet" (European Commission, September 2020) („Извештај за владеењето на правото во 2020 г.- Листа на факти“), https://commission.europa.eu/document/download/0202c616-e7e6-4378-9961-512c56d246c5_en?filename=rule_of_law_mechanism_factsheet_en.pdf.

3 Исто.

4 "COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS 2020 Rule of Law Report" (European Commission, September 30, 2020), („СООПШТЕНИЕ ОД КОМИСИЈАТА ДО ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ, СОВЕТОТ, ЕВРОПСКИОТ ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТОТ НА РЕГИОНИТЕ Извештај за владеењето на правото во 2020 г.“ (Европска комисија, 30 септември 2020)) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0580>.

5 "COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS Commission Work Programme 2020" (European Commission, January 29, 2020) (СООПШТЕНИЕ ОД КОМИСИЈАТА ДО ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ, СОВЕТОТ, ЕВРОПСКИОТ ЕКОНОМСКИ И СОЦИЈАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТОТ НА РЕГИОНИТЕ Програма за работа на Комисијата за 2020 г.“ (Европска комисија, 29 јануари 2020)), https://commission.europa.eu/document/download/01c2d55a-66f9-49c1-be0c-83ac05563d8e_en?filename=cwp-2020-publication_en.pdf

Целта на воведувањето на оваа алатка беше да се дополни и надгради постојниот пакет алатки за владеење на правото преку обезбедување на објективна проценка на трендовите и предизвиците на владеењето на правото преку инклузивна дебата со земјите членки.⁶ Таа обезбедува форум за размена на добри практики, можност за земјите членки да учат од искуствата на другите и да се консултираат како меѓу себе така и со институциите на ЕУ за тоа како да се спречат потенцијалните предизвици на владеењето на правото или како да се справат со постојните.

Годишниот извештај за владеењето на правото содржи поединечни поглавја за сите 27 земји членки на ЕУ. Ги покрива четирите главни столбови во врска со владеењето на правото: правосудните системи, антикорупциските рамки, плурализмот и слободата на медиумите, како и други институционални прашања поврзани со спрегите и кочниците. Од 2022 година, извештајот содржи конкретни препораки за секоја земја чија цел е да им помогнат на земјите членки да ги надминат постојните предизвици и да го подобрат владеењето на правото. Дополнително, беше најавено дека ќе се додаде уште една карактеристика во годишниот извештај за владеење на правото во 2024 година, којашто е наведена долу.

Европски механизам за владеење на правото

По првиот извештај за владеење на правото, кој беше објавен во есента 2020 година, годишниот циклус за владеење на правото се спроведува секоја година. Имајќи предвид дека оваа алатка е наменета да ја продлабочи и унапреди комуникацијата меѓу земјите членки на ЕУ и институциите на ЕУ, циклусот започнува со започнувањето на дијалогот со Европскиот парламент и националните парламенти, како и меѓу земјите членки во Советот, веднаш по објавувањето на извештајот за владеење на правото за претходната година. Таквата комуникација и соработка се одвиваат во текот на целиот процес на подготовка на извештајот за владеење на правото, бидејќи ЕК има намера да ги вклучи земјите членки во секој чекор од тој процес. Од друга страна, ЕК се стреми да избегне дуплирање на постојните механизми за известување и нема намера извештајот за владеење на правото да претставува дополнителен административен товар за земјите членки; оттука, ги користи и информациите собрани и објавени од Групата држави против корупцијата (ГРЕКО), Организацијата за економска соработка и развој (ОЕЦД), Конвенцијата на Обединетите нации против корупцијата (УНКАК) и Венецијанската комисија, за темите опфатени со извештајот.⁷

Со подготовката на првиот извештај за владеење на правото во 2020 година беше воспоставена мрежа на национални контакт точки за владеење на правото.⁸ Секоја земја членка назначува лице за контакт кое ја координира неговата подготовка на национално ниво и ги обезбедува најновите информации за процесот. Оваа мрежа сè уште е канал за комуникација меѓу земјите членки и ЕК. Таа се состанува во Брисел со лично присуство или по пат на видео конференција за да разговараат за хоризонталните прашања на владеење на правото и за размена на добри практики.⁹

Кон крајот на секоја година, ЕК ги поканува лицата за контакт да дадат свој придонес за извештајот со писмен осврт за земјите членки. Дополнително, ваквите консултации се вршат и со други релевантни чинители, како што се агенциите на ЕУ, европските мрежи и граѓанските организации (ГО). Во текот на изминатиот циклус, додека го подготвуваше годишниот извештај за владеење на правото за 2023 година, ЕК доби писмени информации од земјите членки и околу 250 придонеси од засегнатите страни за случувањата на ниво на ЕУ, но и во конкретни земји членки.¹⁰

6 "Rule of Law: First Annual Report on the Rule of Law Situation across the European Union," Official Website of the European Commission (blog), September 30, 2020 („Владеење на правото: Прв годишен извештај за состојбата со владеењето на правото во рамките на Европската Унија", Официјална веб-страница на Европската комисија (блог), 30 септември 2020), https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1756

7 "European Rule of Law Mechanism: Methodology for the Preparation of the Annual Rule of Law Report (2022)" (European Commission, n.d.) („Европски механизам за владеење на правото: методологија за подготовка на годишниот извештај за владеење на правото (2022)" (Европска комисија, без датум)), https://commission.europa.eu/document/download/23aa1ee2-5a5c-4444-a68e-ef8517288eba_en?filename=64_1_194485_roL_methodology_en.pdf

8 "Network of National Contact Points on the Rule of Law," Official Website of the European Commission (blog), n.d. („Мрежа на национални лица за контакт за владеење на правото", Официјална веб-страница на Европската комисија (блог), без датум), https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/network-national-contact-points-rule-law_en

9 "European Rule of Law Mechanism: Methodology for the Preparation of the Annual Rule of Law Report (2022)." („Европски механизам за владеење на правото: методологија за подготовка на годишниот извештај за владеење на правото (2022)")

10 "RoL Report 2023 - Factsheet" (European Commission, July 5, 2023) („Извештај за владеењето на правото во 2023 - Листа на факти" (Европска комисија, 5 јули 2023), https://commission.europa.eu/document/download/276e1d73-5e43-41c3-8e13-ff0c20ed79fe_en?filename=115_1_52676_roL_cycle_factsheet_en.pdf

Покрај писмените осврти, ЕК, исто така, ги дополнува фактичките наоди за секоја земја членка и во текот на своите посетите на земјите што се организираат секоја пролет. Ваквите посети служат како уште една можност за земјите членки да го понудат своето мислење за оценката на ЕК во однос на случувањата поврзани со владеење на правото кај нив. Тие се организираат во координација со лицата за контакт во однос на времето, локацијата и листата на релевантни засегнати страни. Во текот на изминатиот циклус, беа одржани повеќе од 530 состаноци во сите 27 земји членки со околу 750 национални тела, независни институции и други засегнати страни.¹¹

По ваквите широки консултации, ЕК изготвува нацрт-поглавја за секоја земја членка, кои ги содржат четирите столба: правосудниот систем, антикорупциската рамка, медиумски плурализам и други институционални прашања поврзани со спрегите и кочниците, како и препораките што конкретно се однесуваат на земјата. Секоја година во јуни, на земјите членки им се дава последната можност да ги ажурираат фактите пред да се објави годишниот извештај за владеење на правото во месец јули. Тој дава сеопфатна квалитативна оценка на владеењето на правото во секоја земја членка, изработена од ЕК, врз основа на собраните информации од гореспоменатите консултации. Таквата проценка се прави врз основа на барањата на правото на ЕУ и европските стандарди, како што се обврските од примарното и секундарното законодавство на ЕУ, Повелбата за темелните права, стандардите на Советот на Европа, како и судската пракса на Европскиот суд на правдата и на Европскиот суд за човекови права. Секој извештај започнува со фактички опис на правната и институционалната рамка релевантна за секој столб, проследена со позитивните случувања и добрите практики, но и предизвиците поврзани со владеењето на правото а со кои се соочуваат земјите членки и завршува со препораки за подобрување. Неопходна е пропорционална употреба на методологијата за подготовка на извештајот за владеење на правото за да се обезбеди почитување на начелото на еднаквост на земјите членки.

Конечно, по објавувањето на годишниот извештај за владеење на правото, за него се дискутира и на национално ниво и на ниво на ЕУ од страна на релевантните национални тела, институциите на ЕУ, ГО и други релевантни чинители. Тие соработуваат во спроведувањето на препораките во пракса и другите чекори што следат а коишто се неопходни за секоја земја членка, додека ЕК започнува со подготовките за следниот извештај за владеење на правото.

Нови елементи во годишниот извештај за владеење на правото

Од објавувањето на првиот годишен извештај за владеење на правото имаат поминато четири години. Во текот на овие години, многу случувања поврзани со владеењето на правото ја погодија ЕУ. Дополнително, некои од земјите кандидатки за пристапување кон ЕУ, вклучително и Северна Македонија, влегоа во нови фази од процесот на пристапување. Оттука, во изминатите години се појави потребата од промена на пристапот на извештајот за владеење на правото.

ЕК одговори на таквата потреба со ажурирање на првичната методологија¹² за подготовка на годишниот извештај за владеење на правото во 2022 година. По консултациите со земјите членки и на барање на Европскиот парламент и релевантните чинители, почнувајќи од 2022 година извештајот опфаќа и нови теми што се појавија како релевантни за обезбедување на владеење на правото, како што се јавните медиумски сервиси и спроведувањето на пресудите на Европскиот суд за човекови права.¹³

Слично на тоа, од 2022 година, поглавјата од извештајот посветени на земјите, исто така, вклучуваат и конкретни препораки за земјите чија цел е да се унапредат неопходните реформи и да се осврнат на различните

¹¹ Исто.

¹² "European Rule of Law Mechanism: Methodology for the Preparation of the Annual Rule of Law Report (2020)" (European Commission, n.d.) („Европски механизам за владеење на правото: методологија за подготовка на годишниот извештај за владеење на правото (2022)“ (Европска комисија, без датум)), https://commission.europa.eu/document/download/458663dc-a9e5-4df7-813f-4aa5ee63d4a7_en?filename=2020_rule_of_law_report_methodology_en.pdf.

¹³ "European Rule of Law Mechanism: Methodology for the Preparation of the Annual Rule of Law Report (2020)" (European Commission, n.d.) („Европски механизам за владеење на правото: методологија за подготовка на годишниот извештај за владеење на правото (2022)“)

проблеми што ЕК ги посочува во извештаите. Таквите препораки се наменети да бидат пропорционални на идентификуваните предизвици и да ги поттикнат националните власти да направат дополнителни напори за подобрување на состојбите. Тие, исто така, треба да бидат доволно конкретни за да им овозможат на земјите членки да преземат конкретни последователни мерки, бидејќи последователните извештаи за владеење на правото ќе вклучат и оценка на таквите мерки или на отсуството на истите.

Две години подоцна, беше најавено дека уште еден елемент ќе биде воведен во извештајот за владеење на правото во 2024 година. Имено дека четирите земји кандидатки од Западен Балкан за членство во ЕУ, исто така, ќе добијат свое поглавје за земјата во извештајот за владеење на правото: Албанија, Црна Гора, Северна Македонија и Србија.¹⁴ Ваквата иницијатива значи дека ЕК треба да го спроведе циклусот во повеќе земји, а не само во 27-те земји членки, со што ќе го зголеми обемот на работа, а од друга страна, ќе им се даде можност на земјите кандидатки да учествуваат во оваа активност, којашто ќе биде задолжителна за нив кога во иднина ќе станат членки. Ова значи дека ќе им се даде можност да ја подобрат својата комуникација со институциите на ЕУ, како и да научат важни лекции од актуелните земји членки за унапредување на владеењето на правото.

Сите гореспоменатите нови елементи во методологијата и структурата на извештајот за владеење на правото ја покажаа свесноста на ЕК за недостатоците на европскиот механизам за владеење на правото и нејзината подготвеност за подобрување. Мора да се признае дека оваа алатка има превентивна цел и како таква не дава поконкретни резултати во подобрувањето на владеењето на правото во земјите членки на ЕУ. Во таа насока, механизмот за условеност се смета за најделотворен механизам во пакетот алатки на ЕУ за владеење на правото, бидејќи има моментално и опипливо влијание и не бара консензус од сите земји членки за да биде одобрен.¹⁵ Како и да е, сè уште има некои аспекти од извештајот за владеење на правото кои може да се изменат заради постигнување подобри ефекти. Новиот состав на ЕК, кој ќе го започне својот мандат по изборите во ЕУ во јуни,¹⁶ треба да продолжи да го нагласува приоритетот на владеењето на правото и на тој начин да работи на делотворноста на годишните извештаи за владеење на правото преку зголемување на нивната видливост и јавна свест за тоа, како и преку изготвување поконкретни и подетални препораки и следење на нивната имплементација. Дополнително, треба доследно да известува за повредите на граѓанскиот простор во поглавјата на земјите, а ГО да бидат поблиску вклучени во текот на целиот циклус на известување. Конечно, треба да се подобри транспарентноста на процесот на консултации за граѓаните да бидат поинформирани, а организациите да можат соодветно да придонесат во него.¹⁷

Како би била оценета Република Северна Македонија доколку биде вклучена во следниот извештај за владеење на правото?

Вклучувањето на Северна Македонија во годишниот циклус за владеење на правото, заедно со трите други земји кандидатки, ќе ги стави во изедначена позиција со земјите членки на ЕУ, давајќи им чувство на припадност во ЕУ. Меѓутоа, оваа активност ги става и под лупа во однос на различните аспекти на владеењето на правото претставени во четирите столба што ги чекаат кога ќе станат земји членки. Оттука, би било интересно да се види како Северна Македонија ќе биде оценета за секој од столбовите преку анализа на наодите на ЕК во последниот извештај за земјата.¹⁸

14 Charles Brasseur, Vera Pachta, and Chiara Grigolo, "Towards an Enlarged Union: Upholding the Rule of Law" (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, 30 април 2024) („Кон проширена унија: почитување на владеењето на правото“), <https://www.idea.int/sites/default/files/2024-04/towards-an-enlarged-union-upholding-the-rule-of-law.pdf>.

15 Laura Gozzi and Paul Kirby, "Why European Elections Matter and How They Work," BBC, 28 април 2024, („Зошто се важни европските избори и како функционираат“) <https://www.bbc.com/news/world-europe-68899405>.

16 "Joint Statement on the European Commission's 2024 Rule of Law Report" („Заедничка изјава за Извештајот на Европската комисија за владеењето на правото во 2024“), International Press Institute (IPI) (blog), 27 мај 2024, <https://ipi.media/joint-statement-european-commission-2024-rule-of-law-report/>

17 "COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2023 Report" (European Commission, November 8, 2023) (РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА Извештај за Северна Македонија за 2023" (Европска комисија, 8 ноември 2023)), https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/north-macedonia-report-2023_en.

18 "COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2023 Report" (European Commission, November 8, 2023) (РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА Извештај за Северна Македонија за 2023" (Европска комисија, 8 ноември 2023)), https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/north-macedonia-report-2023_en

» правосудниот систем

Столбот за правосудниот систем се фокусира на независноста, квалитетот и ефикасноста на правосудните системи во земјите членки на ЕУ. Овие критериуми обезбедуваат делотворна примена на правото на ЕУ и почитување на владеењето на правото, а на граѓаните им даваат можност да ги остварат своите права како што се пропишани со законот. Во моментот, правосудниот систем на Северна Македонија се смета дека е помеѓу „делумно“ и „умерено“ ниво на подготвеност. Истовремено, во изминатата година не е забележан напредок во областа на судството.¹⁹ Ваквата оценка дадена од ЕК е резултат на загрижувачките случувања во Судскиот совет во 2023 година,²⁰ како и на одложеното усвојување на новата Развојна секторска стратегија за правосудството (2024–2028).²¹ Други прашања поврзани со судството го вклучуваат негативното влијание на пензионирањето на судиите врз ефикасноста на судовите, доцнењето со унапредувањата за повисоките судови и недостатоците поврзани со Автоматизираниот информатички систем за управување со судски предмети (АКМИС) за распределба на предметите во судовите по случаен избор. Повеќето препораки дадени од ЕК сè уште не се имплементирани, од кои најважна е да се ревидира законската рамка и целокупното функционирање на Судскиот совет за да се зајакне неговата транспарентност и независност, и да се подобри спроведувањето на стратегиите за човечки ресурси во судовите и обвинителствата.

» антикорупциската рамката

Столбот посветен на антикорупциската рамката анализира дали националните политики за спречување корупција се делотворни и ги идентификува клучните области во кои е потребно земјите членки на ЕУ да преземат антикорупциски мерки. Доколку таквите мерки се делотворни и ја подобрат транспарентноста и интегритетот на државните институции, тоа би резултирало со зголемена доверба на граѓаните во јавните органи. Оценката на ЕК за борбата против корупцијата во Северна Македонија е идентична со оценката за претходно споменатиот столб - земјата е меѓу „делумно“ и „умерено“ ниво на подготвеност и не е забележан напредок во изминатата година.²² Ваквата оценка е резултат на одложувањата и враќањето на повторно судење на кривични постапки и застарувањето на предмети за корупција на високо ниво поради најновите измени на Кривичниот законик.²³ Овие измени, исто така, ги намалија максималните законски казни за конкретни кривични дела поврзани со корупција и ги попречија јавните обвинителства во нивните истраги и гонење на таквите дела. Претходниот состав на Државната комисија за спречување на корупцијата беше оценет како проактивен поради тоа што даваа насоки на јавните институции за политиките за спречување на корупцијата. Но, во февруари годинава нов состав го започна својот мандат,²⁴ и останува да се види како ќе се однесува. Препораките на ЕК сè уште не се целосно адресирани. Земјата особено треба да се фокусира на подобрување на спроведувањето на Националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси 2021–2025,²⁵ имајќи предвид дека само 13% од активностите планирани за 2023 година се целосно спроведени, 33% се во процес на имплементација, а 54% воопшто не се спроведени.²⁶

» плурализмот и слободата на медиумите

Третиот столб, насловен плурализмот и слободата на медиумите, се фокусира на независноста на регулаторните органи на медиумите, транспарентноста на сопственоста на медиумите и државното рекламирање во медиумите, слободата на медиумите и безбедноста на новинарите, коишто придонесуваат во едно демократско

¹⁹ „COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2023 Report“ (РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА Извештај за Северна Македонија за 2023“)

²⁰ Ангела Делевска и Беба Жагар, „Извештај во сенка за Поглавје 23 за периодот октомври 2022 – септември 2023 година“ (Институт за европска политика (ЕПИ) – Скопје, декември 2023), izvestaj-vo-senka-2023.pdf (epi.org.mk)

²¹ „Развојна секторска стратегија за правосудството (2024–2028)“ (Министерство за правда, декември 2023), <https://www.pravda.gov.mk/Upload/Documents/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%BD%D0%B0%20%D0%A1%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%BA%D0%B0%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%202024%20-%202027.pdf>

²² „COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2023 Report“ (РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА Извештај за Северна Македонија за 2023“)

²³ „Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик“, Службен весник на Република Северна Македонија, бр. 188/2023 § (без датум).

²⁴ „Започна мандатот на новиот состав на државната комисија за спречување на корупцијата“, Официјална веб-страница на Државната комисија за спречување на корупцијата (блог), 8 февруари 2024, <https://bit.ly/43RYxkQ>.

²⁵ „Национална стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси (2021–2025) со акциски план за спроведување“, декември 2020, <https://dsk.mk/wp-content/uploads/2021/01/Nacionalna-strategija-DKSK-KONECNA.pdf>.

²⁶ Државната комисија за спречување на корупцијата, „Годишен извештај за спроведување на националната стратегија за спречување на корупцијата и судирот на интереси 2021–2025 за период 01.01.2023 година до 31.12.2023 година“, февруари 2024, <https://bit.ly/4dYUKH9>

општество, како и пристапот до информации за граѓаните. Во областа на слободата на изразување, Северна Македонија е меѓу „делумно“ и „умерено“ ниво на подготвеност, и во изминатава година има постигнато само ограничен напредок.²⁷ Имаше одредени позитивни случувања, како што се измените на Кривичниот законик²⁸ и донесувањето на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета, со што се подигна нивото на законска заштита на новинарите. Сепак, забележани се напади и закани врз новинари,²⁹ а независноста на медиумите треба дополнително да се штити. Исто така, земјата треба да продолжи со спроведувањето на препораките на ЕК за усогласување на правната рамка што ги регулира медиумите со правото на ЕУ, да ги финализира именувањата за програмскиот совет на јавниот радиодифузен сервис и за советот на ААВМУ, како и да продолжи навремено да се справува со сите закани и акти на насилство врз новинари.

» институционални прашања поврзани со спрегите и кочниците

Четвртиот столб се осврнува на системот на институционални спреги и кочници во земјите членки на ЕУ, кој го чува владеењето на правото кога функционира на ефикасен начин. Релевантни теми за овој сегмент се квалитетот и инклузивноста на националниот законодавен процес, улогата на Уставните судови и независните органи како што се Народниот правобранител, телата за еднаквост и националните институции за човекови права, како и улогата на ГО во заштитата на владеењето на правото. Иако Извештајот за Северна Македонија за 2023 година не вклучува таков конкретен сегмент, ЕК оцени различни аспекти на оваа тема. Законодавниот процес бара поефикасно планирање и координација меѓу владејачката коалиција и опозициските партии. Дополнително, беше забележана несоодветна употреба на европското знаменце, што доведе до препорака од ЕК да се користи доследно и за закони кои првенствено имаат за цел усогласување на националното право со правото на ЕУ.³⁰

Забележаниот недостаток на консензус за важните назначувања беше отстранет по објавувањето на Извештајот за земјата за 2023 година. Исто така, се комплетираше составот на Уставниот суд³¹ и беа предложени за избор тројца нови членови за Комисијата за спречување и заштита од дискриминација (КСЗД).³² Меморандумот за разбирање потпишан од канцеларијата на Народниот правобранител и КСЗД е забележан како позитивен чекор во борбата против дискриминацијата, при што Народниот правобранител и понатаму е централниот орган задолжен за унапредување и остварување на човековите права. Во исто време, КСЗП продолжува да биде проактивна и покрај недостатокот на финансиски и човечки ресурси.

Конечно, ЕК утврди дека граѓанските организации во земјата и понатаму работат во поволна средина, иако е неопходно Владата да ја зголеми нивната вклученост во процесите на одлучување, а Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество повторно да почне со работа.

Заклучок

Поминаа речиси четири години од објавувањето на првиот извештај за владеење на правото. Секако, многу случувања низ овие години поттикнаа измени во методологијата, а новите елементи што беа додадени го покажуваат ентузијазмот на ЕК да ја усоврши оваа алатка и да постигне опишани резултати со неа. Сепак, сè уште е работа во тек и останува да се процени дали најновото додавање на земјите кандидатки во извештаите ќе доведе до подобрување на владеењето на правото пред нивното пристапување. Конечно, бидејќи извештајот за владеење на правото го воведо претходниот состав на ЕК во европскиот пакет на алатки за владеење на правото, ќе биде интересно да се види дали новиот состав ќе го „изостри“ или ќе го третира како само уште една алатка во пакетот.

27 “COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2023 Report” (РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА Извештај за Северна Македонија за 2023“)

28 „Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик“, Службен весник на Република Северна Македонија, бр. 36/2023 § (без датум)

29 „ЗНМ објави публикација во која се рефлектираат тенденциите на напади врз новинари и медиумски работници во последните пет години“, znm.org.mk, 3 јуни 2022, <https://bit.ly/4alznq0>.

30 “COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT North Macedonia 2023 Report” (РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА Извештај за Северна Македонија за 2023“)

31 „Ана Павловска-Данева избрана за уставен судија- комплетиран е составот на Уставниот суд“, Телма, 8 февруари 2024, <https://telma.com.mk/2024/02/08/ana-pavlovska-daneva-izbrana-za-ustaven-sudija-kompletiran-e-sostavot-na-ustavniot-sud/>.

32 „Комисијата за именувања и избори ја утврди предлог листата за членови на КСЗД и членови на други комисии“, 24info.mk, 21 декември 2023, <https://bit.ly/30995pc>.